

Особливості моніторингу освітнього процесу у вищій школі

У даній статті розкрито особливості моніторингу освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що визначається дидактичним, виховним та освітнім підвидами педагогічного моніторингу, його принципами, формами здійснення.

Ключові слова: якість освіти, принципи та форми моніторингу, педагогічний моніторинг, дидактичний, виховний, освітній.

Освітнє середовище сьогодення визначається динамізмом суспільного життя, що спричиняє його модернізацію, орієнтовану на задоволення потреб у фахівцях, здатних до свідомого вибору, конкурентоспроможних на ринку праці, готових до постійного професійного зростання, соціально-професійної мобільності, виявлення креативних здібностей. Тому набуває актуальності пошук шляхів і засобів підвищення якості професійної підготовки, спрямованої на вирішення основних завдань щодо розвитку і удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, визначених державою та суспільством, технології, що дозволяє контролювати й управляти якістю цього процесу, а саме моніторингу якості.

У сучасному суспільстві якість розглядається у двох аспектах: практичному - як задоволення запитів та очікувань, та технічному – як характер об'єкта або явища, тобто повний набір реалізованих характеристик якості, що пов'язані із запитом та очікуваннями.

Нормалізація управління будь-якою системою не може не ґрунтуватися на об'єктивних знаннях про цю систему. Динамізм такої складної ієрархічної системи, якою є освітня сфера, вимагає введення досконалої в технологічному відношенні та змістовної в своїй основі системи моніторингу. Тому метою нашого дослідження є визначення та розкриття особливостей моніторингу освітнього процесу у вищому навчальному закладі.

Означена проблема знаходить своє відображення в дослідженнях багатьох українських і зарубіжних вчених, зокрема у працях В.І.Андрєєва, І.В.Бестужева-Лади, В.Г.Горб, С.С.Єрмакової, Е.Ф.Зеєра, О.І.Локшиної, Т.О.Лукіної, О.І.Ляшенко, О.М.Майорова, Ю.О.Шихова та ін.

Важливим чинником в управлінні освітнім процесів в освіті, як зазначає Ю.Ю. Галієвська, залишається контроль - провідна функція управління, покликаний виконувати роль зворотного зв'язку між підсистемами внутрішнього управління у навчальному закладі [1]. Різні форми, методи традиційно здійснюваного контролю в сучасних умовах мало ефективні. Результати сучасних досліджень свідчать, що традиційні статистичні показники якості системи освіти не виявляють цілісності тенденцій розвитку в її основних ланках. Практика роботи показує, що кількісні показники не відображають істоти розвитку самої системи освіти, яка повинна характеризуватися, насамперед, гнучкими, гармонійними множинами якісних показників.

Поряд з різними формами, методами, видами внутрішнього контролю у вищій школі розробляється освітня модель моніторингу, яку спрямовано на аналітичне відстеження процесів, що визначають кількісно-якісні зміни: освітнього середовища; освітніх технологій; результатів освітнього процесу; ефективності оперативного і стратегічного управління освітньою установою.

Освітні заклади прагнуть забезпечити нормальне функціонування освітнього процесу, якісне досягнення результатів освіти, відповідних державному стандарту, і необхідний для цього рівень мотивації і розвитку молоді. Освітні установи намагаються перейти з режиму функціонування в режим розвитку, цілеспрямовано займаючись інноваційною роботою.

Системоутворюючою ланкою всіх видів моніторингу є педагогічний, у який можуть бути включені студенти, викладачі, освітні системи, а предметом його оцінки, в першу чергу, є навчальні досягнення студентів як визначальна, в результаті контролю, міра відповідності досягнення рівня-нормі - вимогам державних освітніх стандартів, статистичній нормі, а також

запитам споживачів [2]. Як зазначає Т.О. Лукіна «оскільки педагогіка – це наука про навчання, виховання й освіти, то цілком закономірним є виокремлення дидактичного, виховного та освітнього як підвидів педагогічного моніторингу» [5, с. 42].

Результати освіти повинні оцінюватися в контексті цілей і завдань освіти. Можна виявити основні підходи у визначенні якості вищої освіти з точки зору результату. Один з яких полягає в наступному: оскільки академічні досягнення являють собою найбільш явну мету системи освіти, то ступінь досягнення певного рівня у сфері академічних досягнень і є індикатором якості освіти. Дійсно, цей критерій (академічні досягнення) може бути вимірний відносно легко. У ряді країн це робиться за допомогою тестування, і академічні досягнення виражаються в оцінці тестування [4].

Однак, орієнтуючись тільки на цей критерій, науковці зазначають, що не можливо достатньо об'єктивно визначити шляхи поліпшення результатів. Таким чином, визначати якість освіти тільки через академічні досягнення представляється непродуктивним.

Прихильники другого підходу виходять з того, що однією з основних цілей вищої освіти є розвиток емоційної сфери та креативності студентської молоді, підтримка загальнолюдських цінностей, демократичного суспільства та безпеки, збереження та передача національних цінностей майбутнім поколінням. Подібні цілі визначаються у світі по-різному. У порівнянні з академічними досягненнями ступінь досягнення таких цілей дуже важко визначити. Проте, існують спроби оцінки творчого та емоційного розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій, ставлення до світу, поведінки. Крім того, для адекватної оцінки якості освіти мають значення результати, що представлені в широкому соціальному контексті [4].

Перевірка, контроль, вимірювання рівня досягнутої якості навчальних досягнень припускають в основному отримання кількісної інформації, у тому числі і про результати діяльності освітньої системи на основі додаткового спостереження і статистичних результатів. На підставі чого проводяться

якісний аналіз, формулювання висновків, пошук і ухвалення управлінських рішень по вдосконаленню освітнього процесу і умов його здійснення.

Впровадження моніторингу в освітній процес ВНЗ передбачає визначення та реалізацію відповідної структури діяльності щодо моніторингу, який здійснюється на основі принципів визначених Національною системою моніторингу якості освіти України, а саме: нормативність, захищеність, незалежність, обґрунтованість, сумісність [3].

На думку сучасних науковців вимогами моніторингу доцільно вважати такі: об'єктивність отримуваної інформації, системність, порівняння, адекватність, прогностичність (оцінка тенденцій, які можна спрогнозувати при отриманні даних), наочність, гласність (розкриття дослідження за єдиними критеріями), оголошення і мотивація оцінок, надійність, валідність, гуманістична спрямованість та ін.

Моніторинг пов'язаний і з виявленням і регулюванням дій чинників зовнішнього середовища і внутрішніх чинників самої педагогічної системи, а завдяки своїм фундаментальним засадам він прогнозує розвиток освітньої системи, щодо створення навчальних і контролюючих інформаційних програм і технологій, удосконалення засобів і методів менеджменту якості освіти [2]. За таких особливостей стверджує С.С.Єрмакова, моніторинг системи професійної підготовки у ВНЗ - дозволяє, на основі аналізу отриманої соціально-педагогічної інформації прогнозувати можливі соціальні наслідки системи соціальних відносин, що складається в ній. Моніторинг є віддзеркаленням нових вимог менеджменту якості освітніх послуг, об'єму і термінів подачі інформації для ухвалення коректних управлінських рішень, а сам розвиток діяльності управління припускає створення інформаційної бази, що відображає результативність відповідного змісту діяльності у цій галузі.

Тому науковці виділяють три форми моніторингу.

1. Стартова діагностика навченості і вихованості здійснюється співробітниками психологічної служби. Її результати в узагальненому

вигляді доводяться до відома колективу співробітників ВНЗ. Велика увага приділяється рекомендаціям з корекції цих двох важливих показників продуктивності освітнього процесу.

2. Для здійснення моніторингу професійного розвитку протягом усього часу навчання в навчальному закладі застосовується експрес-діагностика соціально і професійно важливих характеристик студентів. Експрес-діагностику також проводить психолог, але її результати обговорюються з педагогами, які оперативно вносять корективи в навчально-освітню діяльність. Дані експрес-діагностики стають орієнтовною основою для побудови програми педагогічних спостережень, аналізу продуктів діяльності, проектування навчальних завдань і ситуацій. У разі необхідності за результатами стартовою і поточною діагностики проводяться психолого-педагогічні консилиуми.

3. Фінішна діагностика професійної підготовленості випускника крім визначення рівня сформованих соціально-професійних знань, умінь і навичок, включає діагностику ступеня розвитку якостей, необхідних майбутньому фахівцю [6].

Т.О. Лукіна наголошує, що варіанти подання одержаної інформації для проведення подальшого аналізу, може бути надана у таких формах: динамічній, порівняльній, комплексній [5, с. 45].

Різноманітна інформація, що забезпечується моніторингом створює умови для адекватної самооцінки і самоідентифікації, сприяє самовихованню і саморозвитку суб'єктів освітнього процесу. Тому має місце проведення комплексного моніторингу професійної підготовки майбутніх фахівців, що забезпечує значно ґрунтовніше вивчення комплексу характеристик системи.

На сучасному етапі виділяють наступні освітні результати, які відповідають вимогам стандарту:

- предметний рівень - навченість, ситуаційне поведінка, здатність до осмислення та оцінювання виниклих ситуацій:

- метапредметний рівень - мовна компетенція, соціально-правова компетенція, інформаційна компетенція;
- особистісний рівень - компетенції в сферах діяльності: самостійної пізнавальної, цивільно-громадської, соціально-трудової, побутової, культурно-дозвільної.

Провідним компонентом підтримки якості вищої освіти, що визначає формування і становлення фахівця, є продуктивна професійна підготовка майбутніх викладачів вищих навчальних закладів, зокрема розроблені та запроваджені технології моніторингу їх професійної підготовки та її постійного моніторингового супроводу.

Отже, моніторинг освітнього процесу у вищому навчальному закладі, результатом якого є рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, являє собою складну багаторівневу сутність компонентів навчання (умови, процес, результат), що характеризуються системою параметрів, які визначають його результативність у контексті особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців, їх готовність до здійснення професійної діяльності з урахуванням сучасних вимог і особливостей професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавлиевская Ю.Ю. Мониторинг и управление качеством образования [Электронный ресурс] / Ю.Ю. Гавлиевская. – Режим доступа : <http://festival.1september.ru/articles/214560/>.
2. Єрмакова С.С. Феменологія моніторингу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С.С. Єрмакова // Вісник Прикарпатського університету: [зб. наук. праць]. – Серія: Педагогіка, 2011. – Вип. XL. – Івано-Франківськ, 2011. – Частина 3. – 2011. – С.76-80.
3. Концепція створення та функціонування Національної системи моніторингу якості освіти України / [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://nauch.com.ua/geografiya/36578/index.html>.

4. Мониторинг и статистика в образовании: Учебно-методический комплект материалов для подготовки тьюторов / С.А. Иванов, С.А. Писарева, Е.В. Пискунова, О.Э. Крутова. – М.: АПК и ППРО, 2007.– 428 с.
5. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи/ за заг. ред. О.І. Локшиної – К.: К.І.С, 2004. – 128 с.
6. <http://www.profile-edu.ru/monitoring-v-obrazovanii-vidy-monitoringa-page-5.html>.

УДК

І.Корольова

Особенности мониторинга образовательного процесса в высшей школе

В этой статье раскрыты особенности мониторинга процесса образования в высшем учебном заведении, что определяется дидактическим, воспитательным и образовательным подвидами педагогического мониторинга, его принципами и формами выполнения.

Ключовые слова: качество образования, принципы и формы мониторинга, педагогический, дидактический, воспитательный, образовательный. мониторинг.

Корольова І. І. Особливості моніторингу освітнього процесу у вищій [Текст] / І.І. Корольова // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2014. – Вип. 64. – С. 264-268.